

Malо je gradova koji se vezuju za jedno ime, i nije velik broј slavnih i poznatih ljudi koji se mogu poistovetiti sa jednim mestom, a upravo se to desilo sa slikarom svetskog glasa, Šiđaninom Savom Šumanovićem. Iako se rodio u Vinkovcima, školovao u Zemunu i Zagrebu, usavršavao u Parizu, ipak je samo Šid zauvek ostao označen njegovim likom i delom.

Vesna Burojević, istoričar umetnosti i direktor Galerije Sava Šumanović u Šidu, s ponosom naglašava da je u posedu Galerije najveći broj Šumanovićevih slika. Šumanović je u svom stvaralaštvu prošao kroz nekoliko faza, a u Galeriji je sačuvana najveća zbirka iz poslednje i najznačajnije, šidske faze, poznate po pejzažima i aktovima, koje je slikao u poslednjoj dekadi života.

- U Galeriji čuvamo 419 slika od toga 350 ulja na platnu. Galerija je osnovana 1952. godine. Veliki izložbeni prostor je dograđen 1989. godine, sa kojim smo u mogućnosti da izložimo ovako veliki broj slika. Trenutno je u stalnoj postavci izloženo 112 slika, i kako galeristi vole da kažu, to je dovoljan razlog da neko dođe u Šid – obavestila je Vesna Burojević.

Sava Šumanović je u Šidu bio svoj na svome, osetio je ritam sredine i uskladio ga sa ritmom svog umetičkog genija, bio na početku nečeg novog i velikog, na vrhuncu stvaralačke zrelosti, i sa svega 46 godina tragično završio život. A o Galeriji slika Sava Šumanović i njenom radu, naša sagovornica kaže:

- Trudimo se da sakupimo što više dokumentacije o svemu što je vezano za život i rad ovog, po svim parametrima velikog umetnika, i svaki podatak nam je važan, jer poznajući umetnikov život verodostojnije možemo da tumačimo i sagledamo njegov rad. Kao ilustracija tome može da posluži dokumentarni film iz 2009. godine, a povodom izložbe slika malog formata, na kojima su naslikani dečji portreti, dečje glave i figure, iz 1939. godine. Ciklus čine 43 ili 44 slike, ali smo za tu izložbu izdvojili 26 slika, na kojima su naslikani modeli još živi. Posebno je dirljiva bila priča jedne bake koja je živila u kući sa majkom Save Šumanovića, Persidom i koja je obojila emocijom sećanje na dan koji je bio određen za poziranje umetniku. Sećala se starica kako je obukla novu haljinu, specijalno sašivenu za tu priliku u kojoj je otisla kod fotografa da je fotografiše pre poziranja. Već ta činjenica, da se takve stvari nisu dešavale svakog dana i da je zapravo malo devojčica imalo sreće da im se tako nešto dogodi, vredno je pažnje. Dirljiva je bila i slika bake živahnih, tirkizno plavih očiju koja sedi pored portreta sa kojeg posmatraju iste tirkizne oči devojčice i sat na ruci starice, koji otkucava vreme, simbol prolaznosti.

- Ja volim da priču o Savi počnem rečenicom: Sava Šumanović potiče iz jedne ugledne građanske porodice. To što je porodica živila u Šidu, ne treba da zavara i nikako ne znači da

su bili manje bogati i učeni od svojih kolega iz velikih gradova. Ne zna se tačno čija je porodica Savinih roditelja bila bogatija, očeva ili majčina. Savina majka, Persida i njena sestra završile su ženski Licej u Pečuju i Pešti. Persidina dva brata su 1900. godine bila na školovanju u Austo-Ugarskoj, kasnije su osnovali Srpsku banku u Zagrebu, a dobar deo lice je pripadao njima. Savin stric, rođeni brat njegovog oca živeo je u Zagrebu, jedno vreme je bio načelnik policije i jedan od dva Srbina u Pavelićevoj vlasti. Savin otac je bio šumarski inženjer, i u vreme rođenja sina direktor Šumarije Srema u Vinkovcima. Rano je penzionisan zbog toga što je ogluveno i to je razlog zbog kojeg se porodica Šumanović vratila u Šid. Otac Milutin se posvetio vođenju velikog imanja, a majka Persida (rođena Tubić) je otvorila prvu ugovornu poštu u Šidu. Kuća u kojoj se nalazi Galerija bila je vlasništvo porodice Šumanović, i oni su nju izdavali Sremskom sudu za sve vreme odsustvovanja iz Šida. Po povratku u Šid smatrli su da je glupo da raskidaju tako dobar ugovor sa sudom, pa im je Savin teča, Dragutin Grčić, doktor pravnih nauka, ustupio svoju kuću, koja se nalazila nedaleko od njihove. Ta kuća u kojoj je porodica Šumanović stanovala po povratku iz Vinkovaca danas se zove Spomen kuća Save Šumanovića, i u njoj je sačuvan atelje, nameštaj, detalji i predmeti koji su pripadali Savi Šumanoviću.

- Sava se rodio u Vinkovcima 22. januara 1896. godine. Sa četiri godine došao je u Šid gde je završio prva četiri razreda škole. Prvi razred realne gimnazije završio je u Zemunu, sve u cilju priprema za advokaturu, jer su njegovi roditelji logično, žeeli da Sava produži porodičnu tradiciju. Školske raspuste provodio je u Gracu da bi usavršio nemački jezik, koji je tokom života govorio tečno, kao maternji, a sve u cilju pripreme za bogatu karijeru. Ali, porodica nije računali na to da će se Sava u Zemunu upoznati sa slikarstvom i upisati časove crtanja kod Isidora Junga. Kada se po završenoj maturi vratio kući, saopštio je svojim roditeljima da ne želi ničim drugim da se bavi osim slikarstvom i da samo u tom pravcu želi da nastavi svoje školovanje. To je izrodilo veliki problem u porodici. Kada je te, 1914 godine jedna takva kuća trebala da pusti sina jedinca da bude „tamo neki moler“, a ostavi trasiran put advokata, sigurno da je vest bila skandalozna i šokantna. Majka je ipak podržala sina i uspela na kraju da ubedi i oca, koji je to teško prihvatio. Mada je ružno reći, ali početak Prvog svetskog rata umnogome je pomogao Savi u njegovim nastojanjima da postane slikar i izvojuje dozvolu da upiše u Zagrebu Akademiju koja se tada zvala Privremena viša škola za umjetnost i obrt. To je bila najviša škola u kojoj se u tom momentu, u tom pravcu mogao obrazovati. Naši slikari su se do rata usavršavali u Minhenu i Rimu ali, pošto je počeo rat to više nije bilo moguće. Sava je Prvi svetski rat proveo u Zagrebu i mi nemamo nikake tragove o tome koliko je ratno stanje uticalo na njega i njegovo školovanje. Zna se da su studenti na kraju godine priređivali zajedničke izložbe, a posle završene škole, Sava je imao dve samostalne izložbe (1918. i 1920.) u Zagrebu.

- Te, 1920. godine Sava je odlučio da ide na usavršavanje u Pariz. To je ključna godina i u njegovom životu i za istoriju slikarstva kod nas. Odlazak u Pariz podrazumeva, sa današnjeg stanovišta, da smo mi, Srbija, prvi put bili savremeni. On je otišao u Pariz u žigu svetskih zbivanja u umetnosti. Tamo je bilo slikara umetnika iz čitavog sveta i on se upisao na privatni kurs kod Andrea Lota, čuvenog slikara i još čuvenijeg likovnog pedagoga, koji je u čudnom i temperamentnom Parizu pokušao da „uveže red u svet slike“, što se poklopilo sa Savinim nastojanjima. Njih dvojica su se „pronašla“ i za šest meseci, koje Šumanović proveo kod Andre Lota, sve ono što je naučio ostalo je vidljivo zauvek na njegovim delima. Po povratku iz Pariza priredio je izložbu u Zagrebu sa svim novinama, stvorenim po novim načelima koja su vladala u slikarstvu, međutim, nije doživeo uspeh. Ustvari, doživeo je nerazumevanje publike i kritike. Pokušavajući da objasni umetničkom miljeu šta se to zapravo dešava novo na području slike,

kakve su to novotarije i pogled na sliku uopšte, Šumanović je četiri godine proveo u Zagrebu. O svemu je pomno vodio zabeleške i pisao u stručnim časopisima, što predstavlja dragocen izvor saznanja o umetnikovom radu iz tog vremena. Nije uspeo da ubedi Zagrepčane u svoj rad. Pomalo je smetalo što je u Zagrebu smatran beogradskim slikarom, a u Beogradu zagrebačkim, slao je na izložbe svoje slike, učestvovao na zajedničkim izložbama, ali u Zagrebu do karaja nije našao razumevanje za ono što radi. Godine 1925. ponovo je otišao u Pariz, na svoj drugi boravak, i tamo ostao naredne tri godine. Ovaj period se smatra izuzetno značajnim, jer tada nastaje njegova slika „Pijani brod“. „Pijani brod“ je najznačajnija slika srpske umetnosti XX veka. Nažalost, u Šidu se nalaze tri skice za „Pijani brod“, ali konačna verzija je prodata na izložbi 1928. godine. Danas je ponos zbirke Muzeja 25. maj u Beogradu. Da ništa više u životu nije naslikao ta slika bi bila dovoljna da ga odredi kao umetnika. Boravak u Parizu bio je prožet raznim stvarima, dobrim i lošim. Družio se sa velikim umetnicima toga doba, imao je atelje na Monmartru i pohađao je časove kod Andre Lota. Boravak je bio otežan iz razloga što su mu francuske vlasti uskrtile vizu. Bilo je nezgodno za bogatog i situiranog tridesetogodišnjeg umetnika, koji je iza sebe imao samostalne izložbe, da je slike mogao da izlaže ali ne i da ih prodaje. Za vreme boravka u Parizu živeo je u hotelu i platilo je arhitektu da mu sredi atelje kako bi mu svetlo padalo kako treba. Svakih šest meseci mora je da nanovo podnosi zahtev za produženje vize, da zavisi od milosti i nemilosti nekog činovnika, a viza mu je „ponižavajući dačka“, kako ju je sam nazivao.

- Na kratko vreme se vraća u Šid, slika šidske krajolike i ima samostalnu izložbu koju je celu rasprodao. Novac od prodatih slika omogućio mu je da po treći put ode u Pariz. Poslednje godine boravka u Parizu 1929. družio se sa umetnicima koji su želeli da se vrate realističkom stilu, želeli su da slikaju na uobičajen način „očima drugih“, kako su se sami izrazili. Tako nastaju slike prepoznatljivih rukopisa sa bojom kao osnovom. Iz tog perioda nastaje nekoliko izvanrednih slika „Par na klupi“, „Luksemburški park“, a vrhunac je dostignut na slikama na kojima pozira čuvena pariska muza, Kiki. U martu 1930. godine vratio se u Šid zauvek i doneo sa sobom nekoliko slika koje su ponos naše zbirke. Na njima je ispisana njegova slikarska zrelost, ali i kompletan šidski period, naslikan po njegovom povratku, počiva na tim novim idejama.

- Kod kuće su mu obezbedili idealne uslove za rad: najveća soba u kući pretvorena je u atelje, imao je sopstvenog kočijaša koji ga je vozio kroz Šid, u Frušku goru, i gde god je Sava mislio da može da nađe inspiraciju. I našao ju je jer je za svega pet, šest godina provedenih u svojoj kući naslikao oko 600 slika. To sve ne bi mogao da nije imao odlične uslove i definisane stavove. Sa 34 godine on je bio zreo umetnik, koji zna kako šta treba da radi i jednom rečju, pronašao je svoj put.

- Često se, nagađa o nekakvoj bolesti, koja je bila navodni razlog njegovog povratka u Šid, međutim njegova bolest nije izvesna, dokazana. On je sam pričao da je bio psihički iscrpljen, što je i napisao u Predgovoru kataloga za izložbu 1939. godine ali, ne postoji nikakva dokumentacija, nikakvi recepti za lekove ili zabeležene posete lekarima iz tog perioda. Sa njegovim imenom nije povezan niti jedan eksces, izgred, neprijatnost ili slično što bi navelo na zaključak da je bio bolestan. Ne znamo o kakvoj se, i da li se uopšte radi o bolesti. U sveskama, knjigama u kojima se vodilo domaćinstvo, pedantno su, označeno datumima, zapisivani do najsjitnijih detalja šta se kupovalo, prodavalо, iznosilo i unosilo u kuću, do paketića kvasca, a lekova nigde nema. Jedno je sigurno, da je Sava Šumanović, poslednjih dvanaest godina svog boravka u Šidu šetao uvek u odelu propisno obučen po poslednjoj modi, svima se javljao na ulici, i sama njegova pojava je bila neobična. Išao je na njivu i umesto motike, kako su navikli

Ijudi, on je oblačio beli mantil, i počinjao da slika. Bio je slikar potpuno posvećen svom poslu.

- Sava Šumanović je sam pravi boje jer je znao da vremenom boja ulja na platnu potamni, a on nije želeo da se to desi. Dodavao je manju količinu ulja, tako da su njegove slike i dan danas svetle kao da su juče naslikane, ali to je razlog što pucaju pa moramo više posvetiti pažnje njihovom čuvanju.

- Dve su osnovne teme u stvaralaštvu Save Šumanovića: pejzaž i akt. Slikao je i mrtve prirode i kompozicije, ali su akt i pejzaž prepoznatljivi kada je o njemu reč. Da svoj rad predstavi široj publici iskoristio je na najbolji mogući način na izložbi otvorenoj u Beogradu 3. septembra 1939. godine. Šumanović je tada predstavio celokupno svoje delo nastalo između 1928. i 1939. godine. O ovoj čuvenoj izložbi, na kojoj je bilo izloženo 410 slika, novine su opširno pisale. Iz tih tekstova saznajemo da je sedam dvorana na tadašnjem Novom univerzitetu bilo prekriveno njegovim delima, čak i hodnici, da je Sava dobio odlične kritike, a sve oko transporta, aranžiranja i postavljanja slika obavio je sam. Sam je napisao, povodom izložbe, Predgovor za katalog, koji predstavlja izuzetno dragocen materijal za pojašnjavanje njegovih ideja i umetničkih nastojanja. Izložba je doživela veliki uspeh, bila je to njegova velika beogradska pobeda posle koje je htio da se vrati u Pariz, ali 3. septembra su Velika Britanija i Francuska objavile rat Nemačkoj i vrata u Evropu su bila zatvorena. Ako Prvi svetski rat nije ostavio traga na njemu, početak Drugog rata je sigurno, što se vidi na njegovim slikama. Šid ulazi u sastav Nezavisne države Hrvatske 1941. godine i od tada nestaje potpisa sa njegovih slika. On se uvek potpisivao u Fransuskoj na francuskom, cirilicom i latinicom i kada je počeo rat on sebe, sa sveta koji je stvarao na svojim slikama, briše. Nestaje potpis i od tada piše samo godina. To je toliko simbolično, jednostavno i upečatljivo da se ne može zanemariti. A svoj život i rad završava triptihom „Beračice“. „Beračice“ su poslednje što je naslikao o životu i to je rad pun simbolike i priče.

- Interesantan je i njegov ciklus „Kupačica“. Poteškoća mu je bila pronalaženje osobe koja će mu pozirati naga u Šidu, sve dok se nije pojavila Slovenka Ema, koja je pristala da mu pozira. Da je Ema bila par excellence, ikona Šida, govori živi svedok, jedan gospodin koji se seća da je jednom prilikom sedeо sa Emom u frizeraju, što je za njega bila velika čast. Ema je pevala u jednoj kafani u Šidu, i zahvaljujući njoj nastaje taj ciklus kako ga on naziva „Šidanke“. Slike predstavljaju devojke koje se kupaju na reci i neobično je da se jedan isti motiv nagog ženskog tela pojavlja na slici jednom do sedam puta.

- U ranim jutarnjim satima 28. avgusta 1942. godine u njihovu kuću dolaze ustaše i odvode ga da se više nikada ne vrati. To je prosto neverovatno ako se zna kojoj je familiji pripadaо i šta mu je bio stric. On je sa još 150 Šidana odveden u Sremsku Mitrovicu i streljan. Tako se završio zemaljski život Save Šumanovića, a počeo je jedan drugi.

Njegova majka, Persida Šumanović, uspela je da sačuva njegove slike do kraja rata, i pored gelera koji su padali po Šidu u vreme borbi na Sremskom frontu. Slike velikog formata skrivala je ušuškane pod posteljinom ili zaključane u ormanima i 1945. godine izborila se za ideju da se u Šidu otvorí galerija sa slikama koje je naslikao njen sin i da svi koji žele da se upoznaju sa njegovim stvaralaštvom mogu doći ovde, da se na autentičnom prostoru sretnu sa njegovom umetnošću i vide šta je on radio. Ona je u tome uspela. Sava Šumanović se zauvek nalazi svoj na svome.

www.topsrbiya.com

www.topsrbiya.com

www.topsrbiya.com

www.topsrbija.com

www.topsrbija.com

www.topsrbija.com

www.topsrbija.com

